

була "не обов'язковою, а бажаною" [20].

Відразу підкреслимо, що такі рішення навряд чи могли на той час серйозно зашкодити концентрації чималих партійних адміністративних сил для стрімкого вирішення завдання руйнування церкви, яке сприймалося традиційною масовою свідомістю, як цілком антихристиянське.

Руйнуючи вікову церковну піраміду, почасти і з використанням діючих кримінально-правових норм, радянські партійно-державні органи влади неминуче мали наражатися на небезпеку, яку таїли в собі руїни цієї будови. Цього разу це був неочікуваний для владних структур радянської України спалах ідейного спротиву під виглядом цілої смуги таємничих див із релігійним забарвленням.

Література

1. Див.: Ігнатуша О. Антираелігійні кампанії 1920-1930-х рр. // *Історія релігій в Україні. Праці XI-ї міжнародної наукової конференції (Львів, 16-19 травня 2001 р.)* — Кн.1. — С.211-216; Макаров А. З'ява Богородиці в Україні 1920-х р. // *Київська старовина*. — 2001. — №1. — С.82-90; Дяків В. Фольклор "Калинівського чуда" // *Історія релігій в Україні. Праці XIII міжнародної наукової конференції (Львів, 20-22 травня 2003 р.)* — Кн.1. — С.235-241. та ін.
2. Центральний державний архів громадських об'єднань України (далі: ЦДАГО України). — Ф.1. — Оп.20. — Спр.749. — Арк.99 — 102.
3. Центральний державний архів вищих органів влади і органів державного управління України (далі: ЦДАВО України). — Ф.5. — Оп.1. — Спр.817. — Арк.46.
4. Там само. — Арк.90.;
5. Пролетарий. — 1921. — 21 серпня.
6. ЦДАВО України. — Ф.5. — Оп.1. — Спр.817 — Арк.71.
7. Сухоплюев И. Церковное контрреволюционное движение на Украине // *Октябрьская революция. Первое пятилетие*. — Харьков: Госиздат, 1922. — С.259-278.
8. Див.: Минин С.К. Против обновления икон. — Л.: "Прибой", 1925. — С.17-21; Сухоплюев Ив. Украинські автокефалісти. — Харків: Госиздат, 1925. — С.59-61; Сухоплюев Ив. Мумии и мощи // *Порадник до антирелігійної виставки "Релігія чи наука?" / За ред проф. Ів. Сухоплюєва. Переклав Ол.Варавва*. — Харків: Державне видавництво України, 1927. — С.151-157 та ін.
9. Уголовный кодекс УССР. Утвержденный ВУЦИК 23 августа 1922 года // *Собрание узаконений и распоряжений Рабоче-крестьянского правительства Украины*. — Харьков, 1922. — №36. - Приложение к ст. 553. — С.561-591.
10. Архивы Кремля. В 2-х кн. (Кн. 1. Политбюро и церковь. 1922-1925 гг. — М. — Новосибирск: "Российская политическая энциклопедия" — (Роспэн), "Сибирский хронограф", 1997. — 339 с.
11. Ефимов Г. Об обновлениях церковных куполов, крестов, икон, и тому подобных чудесах". — Харьков: Главполитпросвет, Изд-во "Путь просвещения" при Наркомпросе УССР, 1923. — 16 с.
12. Макаров А. З'ява Богородиці в Україні 1920-х років // *Київська старовина*. — 2001. — №1. — С.82-90.
13. "История Голыммынского чуда (Иосафатова Долина)(По данным следствия КРО Подгуботдела ГПУ на 10 августа 1924 г.)" відклася серед документів ВУЦВК, вочевидь, у зв'язку з його "турботами" про цю справу. (ЦДАВО України. — Ф.1. — Оп.1 (додаток). — Спр.5. — Арк.82-90.)
14. ЦДАГО України. — Ф.1. — Оп.20. — Спр.1772. — Арк.5.
15. Там само. — Спр.1843. — Арк.9.
16. Там само. — Спр.2318. — Арк.13. ; Оп.16. — Спр.2. — Арк.91.
17. ЦДАГО України. — Ф.1. — Оп.1. — Спр.2318. — Арк.14. ; Оп.16. — Спр.2. — Арк.92.
18. ЦДАГО України. — Ф.1. — Оп.1. — Спр.2318. — Арк.13. ; Оп.16. — Спр.2. — Арк.91.
19. ЦДАГО України. — Ф.1. — Оп.20. — Спр.1843. — Арк.20.
20. Там само. — Оп.6. — Спр.58. — Арк.40 зв.

ПРО ЗАКОНОДАВЧУ ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ

Ще 4 квітня 1997 р. Верховна Рада України своєю постановою "Про заходи по відзначенню 80-річчя українського парламентаризму" затвердила низку заходів "з метою всебічного розкриття історії розвитку державності України". У контексті цієї постанови останнім часом видані узагальнюючі монографії з історії і практики сучасного вітчизняного парламентаризму, праці О.М. Мироненка, О.Л. Копиленка, М.Л. Копиленко, В.О. Рум'янцева з політико-правовим аналізом діяльності Української Центральної ради. Отже, визначився важливий напрямок історико-правової науки - історія розвитку державності України і, зокрема, - історія вітчизняних вищих представницьких органів.

Українська Центральна рада стала першим вітчизняним представницьким органом в історії України ХХ ст. За короткий час свого існування з березня 1917 р. по квітень 1918 р. вона пройшла складний шлях від київської громадської організації до загальнонаціонального представницького органу державної влади, серед основних функцій якого здійснення законотворчості посідало чільне місце. Цей напрямок її роботи в історико-правовій літературі все ще недостатньо вивчено. Крім вказаних вище загальних робіт, маємо кілька наукових повідомлень, де побіжно висвітлюється законодавча діяльність УЦР. Між тим виданий двохтомник її документів і матеріалів, головним чином - протоколів засідань, значно полегшує це завдання.

Шлях до своєї правотворчої діяльності Центральна рада розпочала з політичних відозв і звернень до українського народу, із закликами домогтися всіх прав, які йому "природно належать", національно-територіальної автономії України, забезпечення прав національних меншин, постанови про скликання Всеукраїнського з'їзду "для установаження постійних членів" УЦР. Останній визначив форму державного устрою - національно-територіальна автономія України в складі федеративної демократичної Російської республіки, головні принципи української автономії.

Отже, на часі перед Центральною радою гостро поставала проблема розроблення конституційного законодавства. З початку вона сподівалась, а потім вимагала від російського Тимчасового уряду видання декларації про національно-територіальну автономію України. Оскільки сподівання виявилися марними, 10 червня 1917 р. Рада оприлюднила I Універсал. В ньому вона заявила про рішучість "творити наше життя", розбудовувати автономну Україну.

20 червня п'яті загальні збори УЦР затвердили склад Генерального Секретаріату і обрали Комісію з розробки Статуту автономної України. Комісія прийняла рішення про розширення свого національного представництва до 100 осіб. Воно було ухвалено загальними зборами. Від Ради до Комісії було обрано 30 її членів, 12 - від правничого товариства. Ця ж сесія УЦР 26 червня ухвалила Декларацію Генерального Секретаріату з програмою його дій.

Ці заходи вкрай перелякали Тимчасовий уряд. Результатом переговорів в Петрограді стало оприлюднення 3 липня II Універсалу, який призупинив конституційне будівництво в Україні. УЦР вимушена була заявити в Універсалі, що вона "в згоді з національними меншостями України підготувати проекти законів про автономний устрій України для внесення їх на затвердження Учредительного зібрання". Лише 29 вересня Мала рада УЦР затвердила другу Декларацію нового складу Генерального Секретаріату, висловила йому довіря. Намагання порозумітися з Тимчасовим урядом, сподівання на скликання Всеросійських Установчих зборів виявилися мар-

ними, привели до невиправданої втрати часу, а з тим - і авторитету Центральної Ради.

Малопродуктивною виявилася й робота Комісії з розробки Статуту автономної України. Хоч її доповідь була заявлена в порядку денному сьомої сесії УЦР 29 жовтня - 2 листопада, проте більшовицький переворот в Петрограді, збройний виступ більшовиків у Києві завадили цьому. На сьомій сесії УЦР, звітуючи про роботу Малої ради після шостих загальних зборів, М.Грушевський в її позитив відніс формування Генерального Секретаріату та роботу комісії по законодавчому забезпеченню скликання Українських Установчих Зборів і розробці Статуту автономії України.

На сесії звітувала комісія і з розробки виборчого закону до Установчих зборів. У прийнятій резолюції були ухвалені головні засади закону і доручено Малій раді розглянути і остаточно затвердити закон. Вперше розглядався земельний законопроект, який передбачав передачу земель в розпорядження земельних комітетів. Збори прийняли резолюцію - "визнаючи цю справу негайною, УЦР приймає законопроект до відома", доручивши його доопрацювання і доповнення Малій раді. Важливим правовим актом стала також постанова УЦР про з'єднання українських земель. Вона ухвалила: "Поширити в повній мірі владу Генерального Секретаріату на всі відмежовані землі України, де більшість людності є українською, а саме - Херсонщину, Катеринославщину, Харківщину, материкову Таврію, Холмщину, частину Курщини та Воронежчини".

7 листопада 1917 р. на засіданні Малої ради було прийнято III Універсал, який проголошував Українську Народну Республіку. Цей важливий нормативно-правовий акт давав визначення території УНР, скасовував існуюче право власності на землю, смертну кару, встановлював 8-годинний робочий день на підприємствах, декларував наміри всіляко домагатись миру, захищати всі свободи, здобуті революцією тощо. Днем виборів до Українських Установчих Зборів Універсал проголосив 27 грудня 1917 р., а днем їх скликання - 9 січня 1918 р. Тим самим він давав відповідь на найгостріші проблеми часу, засвідчував прагнення діячів УЦР зберегти життєдіяльність проголошеної держави за тих екстремальних умов.

Таким чином, III Універсал передбачав перебудову України на нових засадах, з новими законами та економікою. В ньому Центральна рада проголошувала своє право "давати закони" до скликання Установчих зборів. Отже, законодавча функція ставала для неї головною. Невідкладність і масштаби законотворення, набутий досвід диктували поширення законодавчих повноважень і на Малу раду як постійний орган УЦР між її сесіями. Принципові зміни в правовий статус Малої ради внесли ще п'ять загальні збори 23 червня 1917 р. Як підкреслював на зборах М.Грушевський, вона має бути "несучою законодавчі функції між двома сесіями". Її склад було розширено до 40 членів, обраних від партійних фракцій УЦР, її президентії та Рад робітничих, селянських і військових депутатів, а згодом ще й від національних меншин. На сьомій сесії УЦР М.Грушевський зробив важливе пояснення: "постанови Малої ради мають таку саму силу, як повної Ради". Вона діяла як скорочений формат УЦР, найбільш здатний до законотворення з огляду на багаточисельність загальних зборів і гострі міжпартійні суперечки на них. Лідер Бунду І.Рафес пізніше назве саму Малу раду "парламентом".

Основними напрямками правотворчості УЦР стають конституційне і поточне законодавство. На черзі - подальша розробка закону про вибори до Установчих Зборів. Його проект доклав на засіданні Малої ради 10 листопада голова комісії з розробки проекту закону О.Севрюк. 11 листопада Рада обговорила і затвердила розділ I, а 16-го - розділ II Закону про вибори, обрала М.Мороза головою Всеукраїнської виборчої комісії. На місцях вже діяли окружні, повітові, міські і районні

комісії по виборах до Всеукраїнських Установчих зборів. Виборчий закон визначав головні засади скликання Українських Установчих зборів, виборчі округи, права суб'єктів виборчого права, механізми й технологію виборчого процесу. У галузі конституційного будівництва цей закон став найбільш вагомих у законотворенні УЦР.

Важливим кроком Центральної ради на шляху удосконалення законотворчого процесу було створення комісії законодавчих внесень з 25 членів УЦР на засіданні Малої ради 12 листопада. Передбачалось, що вона буде розглядати законопроекти, "які вноситимуться Генеральним Секретаріатом в Центральну Раду спішним порядком". Через тиждень комісія представила опрацьовані законопроекти уряду - про відстрочку призову на військову службу, про амністію, розглянуті і затверджені Малою радою в редакції комісії. Мала рада направила в комісію законодавчих внесень "для деталізації" законопроект про кошти УЦР (її утримання за державний рахунок).

Наступним важливим кроком у законодавчій діяльності УЦР стало прийняття нею 25 листопада Закону про виключне право Центральної Ради видавати законодавчі акти УНР. Законопроект був внесений Генеральним секретарем судівництва М.Ткаченком і передбачав визначення правового поля в УНР, порядок видання законів. Всі закони і постанови, які мали силу на території УНР до 25 жовтня 1917 р., оскільки вони не змінені і не скасовані Універсалами, законами і постановами УЦР, мають силу і надалі як закони і постанови УНР. Тим самим було закладено правові основи подальшого законотворення Центральною радою, власної правової системи держави.

Важливе значення для державного будівництва мали закони, прийняті Малою радою на початку грудня і видані від імені Центральної Ради - Закон про утворення Генерального Суду, 5 законів в пакеті - закони про державні кошти України, про Головну скарбницю УНР, про Державний банк УНР, про скасування Дворянського та Селянського банків, про цукрову монополію; Закон про шкільне правління, Закон про єврейські громадські ради. У Законі УЦР "Про утворення Генерального Суду" передбачалось, що Конституцію УНР ухвалить Українські Установчі Збори. За місяць до встановленого терміну їх скликання її проект (датовано 10 грудня) було опубліковано в пресі. Проект (розділ II) передбачав встановлення в Україні парламентської республіки. Принципове значення має проголошений у розділі IV принцип розподілу влади: "Українські Всенародні Збори, які безпосередньо здійснюють вищу законодавчу владу ... і формують вищу виконавчу і судову владу Української Республіки". Склад зборів формується на основі "загального, рівного, безпосереднього, таємного і пропорційного голосування". Розділ II накреслював систему прав громадян України - прав громадянства, політичних, громадянських та особистих прав. Тут обійдено питання про право власності, межі її використання, соціально-економічні права. Очевидно, що ці права мали вияснити довгоочікувані Установчі Збори. Але безперечно інше: проект Конституції є найвищим досягненням, вершиною конституційного процесу 1917 р., започаткованого трьома Універсалами УЦР, розробкою Статуту автономії України.

Кардинального законодавчого вирішення вимагали численні соціально-економічні проблеми, передусім найбільш гострого - земельне питання. "Тимчасовий земельний закон" був поданий учасникам останньої, дев'ятої сесії УЦР 17 січня 1918 р. Законопроект обговорювався лише на нараді фракцій. У зв'язку з більшовицьким повстанням у Києві, наступного дня, відкривши засідання, М. Грушевський порадив зборам затвердити законопроект в цілому "з тим, щоб потрібні дрібні поправки до цього закону потім зробити Малій раді". Законопроект було прийнято одногосно.

Безперечним здобутком законотворчої діяльності УЦР стала розробка і прийня-

тя Закону про національно-персональну автономію. Його текст було вироблено Генеральним Секретаріатом і направлено до комісії законодавчих внесень Ради ще в грудні 1917 р. Його обговорення і внесення поправок тривало на засіданнях Малої ради з 30 грудня до 9 січня 1918 р. Закон надавав право "кожній з населяючих Україну націй... на національно-персональну автономію, себто право на самостійне устроєння свого національного життя..." При обговоренні законопроекту відзначались велика вага і значення закону. Його розробник М. Зільберфарб навіть порівнював його з французькою Декларацією прав людини і громадянина, вважав, що закон можна назвати "Декларацією прав націй". Іншої думки був Д. Дорошенко, який писав: тільки поляки прагнули організуватися на ґрунті захисту своїх національних інтересів, російськомовне населення зовсім не хотіло визнавати себе національною меншиною. В результаті закон, яким так пишалися лідери Центральної Ради, "в дійсності не викликав ніякого признання з боку тих, кого мав ушасливити - з боку національних меншин..." Проте це був важливий для утвердження державності конституційний акт.

Логічним розвитком державо- і законотворення УЦР став її IV Універсал. М. Грушевський сподівався, що проголошена самостійність "стане твердою підставою забезпечення нашої державності й нашого соціального будівництва...". Остання, дев'ята сесія УЦР вітала і схвалила IV Універсал, заслухала доповідь П. Христюка про роботу комісії над законопроектом із земельного питання, розглянула три законопроекти: про 8-годинний робочий день, про державно-робітничий контроль над підприємствами, про тимчасові правила для громадських робіт, затвердила нову дату скликання Установчих Зборів 2 лютого. Закон про 8-годинний робочий день, безперечно, мав велике соціальне значення, але подальша робота в цьому напрямі припинилась.

Робота над іншими двома законопроектами, не прийнятих останньою сесією УЦР, тривала. В подальшому правотворення з конституційного і поточного законодавства здійснювала лише Мала рада. Знаходячись вже у Житомирі, 2 березня Мала рада прийняла Тимчасовий статут про громадські роботи "задня боротьби зі зростом безробіття, а також задля доцільного вжитку вільних робочих рук". На наступних засіданнях Малої ради вона розглянула і ухвалила закони: про заведення числення часу за новим стилем, ухвалила Герб УНР (12 лютого), Закон про грошову одиницю та друк кредитних державних білетів (1 березня), Закон про громадянство УНР. Останній визначав правовий статус громадян республіки, порядок набуття та позбавлення громадянства УНР. В розвиток цього Закону УЦР ухвалила 4 березня доповнення його §7 приміткою про право на громадянство, а також Закон про реєстрацію громадянства УНР. Закон встановлював правила і механізм реєстрації.

Важливий для державотворення закон було прийнято Малою радою 6 березня - Закон "Про поділ України на землі", який скасовував існуючий поділ на губернії і уїзди. УНР розмежовувалась Законом на 32 землі. Раді міністрів доручалося підготувати законопроект щодо організації місцевого самоврядування, органів влади адміністративної, судової і військової.

Після повернення УЦР до Києва, вона знов на засіданні 19 березня 1918 р. звертається до проблеми скликання Українських Установчих зборів, їх правового забезпечення. На засіданні Малої ради була заслухана доповідь Голови виборчої комісії М. Мороза про вибори. Наслідком обговорення доповіді була ухвалена постанова, проект якої запропонувала фракція есерів про скликання Установчих Зборів 12 травня 1918 р. Хід і наслідки виборів до них обговорювалися і на наступних засіданнях Малої ради 2, 9, 11-12, 20, 26, 27 квітня (на цей час вибори відбулись у по-

ловині округів).

Не дивлячись на активну правотворчу діяльність Центральної ради у правовому просторі залишалось ще чимало прогалин, які намагалась заповнити Рада міністрів на чолі з В. Голубовичем та окремі міністерства, видаючи сотні циркулярів, обіжників, наказів тощо. До останнього дня існування уряду УЦР ним не припинялась і активна законопроектна робота.

Важкою проблемою для УЦР, яка вимагала правового вирішення, була проблема бюджету, порядку державних видатків та засобів його поповнення. Цю проблему намагався вирішити "Законопроект про порядок державних видатків у 1918 р.", представлений комісією законодавчих внесень з подання уряду на засіданні Малої ради 30 березня. Проте законопроект з внесеними поправками було повернуто в комісію "для нового редагування внесених поправок." ("Бюджетний законопроект" з поправкою було прийнято 11 квітня). Таке ж рішення було прийнято щодо законопроекту "Про випуск для циркуляції між людністю знаків державної скарбниці". У протоколі засідання згадуються "дрібні законопроекти", які були ухвалені.

Завершальним документом, що втілював досвід державотворення, стала Конституція УНР, прийнята останнього дня існування Центральної ради. Її текст враховував здобутки світової і національної конституційної думки, розвивав основні державно-правові засади, сформульовані в проекті Конституції 10 грудня 1917 р. "Відновивши своє державне право як Українська Народна Республіка, - починався I розділ - "Загальні постанови Конституції", - Україна для кращої оборони свого краю, для певнішого забезпечення права і охорони вольностей, культури і добробуту своїх громадян, проголосила себе і нині є державою суверенною, самостійною і ні від кого незалежною". Тут на відміну від попереднього проекту, визначалось необмежене суверенне право народу, тобто всіх громадян УНР, здійснюване через Всенародні Збори України. За формою державного правління й устроєм вона мала бути парламентською республікою, унітарною, з неподільною територією, наданням землям, волостям і громадам права широкого самоврядування на принципі децентралізації. Усім національностям, які мешкали на території України надавалось право "на впорядкування своїх культурних прав в національних союзах".

Законодавець прагнув вповні використати річний державотворчий досвід, врахувати його здобутки і недоліки. У Конституції було закріплено права громадян України, організація, компетенція і розмежування повноважень законодавчих, виконавчих і судових органів, установ місцевого самоврядування та Національних союзів. Основний закон демократично вирішував і національне питання в Україні. Він утверджував верховенство парламенту в державі. В той же час досить помітна і його неповнота - обійдено мовчанням проблеми власності, земельне питання, визначення кордонів держави, мови, державної символіки, хоч раніше були прийняті спеціальні закони. Залишалась невизначеною компетенція місцевих органів влади УНР. Мала місце і неузгодженість щодо правового статусу Голови Всенародних зборів, який наділявся й деякими повноваженнями глави держави. Напевно це й стало правовою підставою обрання М. Грушевського Президентом УНР, хоч така посада не передбачена Конституцією УНР. Законодавець лише частково визначив компетенцію і склад органів, згаданих в ній - Президії Зборів, Ради старшин, фракцій, комісій. І все ж перерваний несприятливими обставинами конституційний процес в Україні досяг значних вершин, які ставили Конституцію УНР в рівень з тогочасними конституційними актами європейських держав її демократичною спрямованістю, гуманізмом, створенням передумов для її подальшого удосконалення.

Сучасні правознавці високо оцінюють здобутки Основного закону УНР. Переду-

сім, він позбавлений ідеологічного забарвлення (нині покійний академік А. Рогожин), підготовлений на зразок демократичних конституцій Європи та США (В. Гончаренко), в його основу було покладено філософію свободи, прав людини і громадянина (Ю.М. Тодика), Закон закріплював за громадянами УНР усю повноту громадянських і політичних прав (М.М. Страхов).

Отже, Центральна рада вповні здійснювала функцію органу законодавчої влади, особливо - з проголошенням УНР, правове забезпечення, хай із спізненням і суттєвими прогалинами, державотворення. Було створено правове поле для функціонування законодавчої, виконавчої і судової влад. Промовиста і кількісна характеристика її законотворення. За нашими підрахунками за час існування УЦР нею було прийнято близько 130 законів та інших законодавчих актів. За етапами законодавчої діяльності: до падіння Тимчасового уряду - близько 30 нормативних актів, переважно - політико-декларативного характеру; з кінця жовтня 1917 р. і особливо - з проголошенням УНР, до IV Універсалу - близько 50; з прийняттям IV Універсалу і до 29 квітня 1918 р. включно - близько 50. Таким чином, основний масив нормативних актів (близько 100) було прийнято УЦР з проголошенням УНР і її самостійності.

Література

1. Бандурка О.М., Древаль Ю.Д. Парламентаризм в Україні: становлення і розвиток: Монографія. - К., ІУУУ.
2. Відомості Верховної Ради України. - 1997. - № 19. - Ст. 143.
3. Винниченко В. Відродження нації. Ч. 1. - К.-Відень, 1920.
4. Грушевський М.С. На порозі Нової України: Гадки і мрії. - К., 1991.
5. Дорошенко Д. Мої спомини про недавнє минуле (1914-1920). В 4-х ч. Галицька Руїна. - Доба Центральної Ради. - Доба Гетьманщини. - Доба Директорії. - 2-е вид. - Мюнхен, 1969.
6. Історія держави і права України. У 2-х т. Т.2 / За ред. В.Я.Тация і А.Й.Рогожина. - К., 2000.
7. Кислий П., Вайз Ч. Становлення парламентаризму в Україні: На тлі світового досвіду. - К., 2000.
8. Конституція Української Народної Республіки 1918 р. ("Круглий стіл", присвячений її 80-річчю.)//Вісник Академії правових наук України. - 1998. - № 2. - С. 99-104.
9. Копиленко О.Л. Сто днів Центральної Ради. - К., 1992.
10. Копиленко О.Л., Копиленко М.Л. Держава і право України. 1917-1920: Навч. посібник. - К., 1997.
11. Копиленко О.Л. Правонаступництво вибору. - К., 2000.
12. Мироненко О.М. Світоч української державності. Політико-правовий аналіз діяльності Центральної Ради. - К., 1995.
13. Рум'янцев В.О. Центральна Рада за відновлення української державності: Навч. посібник. - К., 1995.
14. Українська Центральна Рада. Док-ти і матеріали. У 2 т. Т.1; березень-грудень 1917 р. - К., 1996; Т.2 10 грудня 1917 р. - 29 квітня 1918р. - К., 1997.
15. Український парламентаризм: минуле і сучасне / За ред. Ю.С.Шемшученка. - К., 1999.
16. Центральний Державний архів вищих органів державної влади і органів державного управління України. Ф.11 15, оп.1, спр.1, 16.
17. Центральний Державний архів громадських організацій України.-Ф.41, оп.1, спр.9.

Ю. О. Сердюк

ДЕЯКІ НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРИЗНАЧЕННЯ ТА ОТРИМАННЯ ПЕНСІЇ У РАЗІ ВТРАТИ ГОДУВАЛЬНИКА СІМЕЙ ПРАЦІВНИКІВ ОВС, ЯКІ ЗАГИНУЛИ ПРИ ВИКОНАННІ СЛУЖБОВИХ ОBOB'ЯЗКІВ

Конституція у ст. 46 закріпила за кожним громадянином право на соціальний захист, яке включає в себе також і право на забезпечення у разі втрати годувальника [1, 201]. На жаль, втрата годувальника в наш час - це поширене явище, яке відбивається великим боєм втрати насамперед на сім'ї померлого. Статистика свідчить, що найбільший відсоток такого явища, як втрата годувальника, припадає на ризико-небезпечні професії. До цієї категорії належать і працівники ОВС.

За даними МВС України протягом десяти років, із 1990 до 1999 року, за різних обставин в органах внутрішніх справ України загинуло 690 працівників ОВС, у тому числі під час виконання службових обов'язків з охорони громадського порядку і боротьби зі злочинністю - 250 працівників [2, 3]. Вищезазначені цифри є страшною реальністю нашого життя не лише тому, що існує таке явище як загибель працівників ОВС, а й тому, що у більшості з них є сім'ї, які залишилися без годувальника. Тому перед нашою державою і особисто перед кожним із нас стоїть відповідальне завдання - допомогти пережити цим людям таке тяжке випробування, не залишити їх сам на сам із цим горем, соціально захистити їх.

Одним з основних видів соціального захисту сімей загиблих працівників ОВС є пенсія у разі втрати годувальника. Держава у ст. 23 Закону України "Про міліцію" гарантує у разі загибелі працівника міліції при виконанні службових обов'язків по охороні громадського порядку та боротьби зі злочинністю сім'ї загиблого призначення пенсії у зв'язку з втратою годувальника в розмірі місячного посадового окладу [3]. Окрім того, відповідно до ст. 29 Закону України "Про пенсійне забезпечення військовослужбовців та осіб начальницького і рядового складу ОВС" сім'ям осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ призначаються пенсії у разі втрати годувальника, якщо годувальник помер у період проходження служби або не пізніше трьох місяців після звільнення з неї чи пізніше цього строку, але внаслідок поранення, контузії, каліцтва або захворювання, одержаних у період проходження служби, а сім'ям пенсіонерів з числа осіб начальницького і рядового складу - якщо годувальник помер в період одержання пенсії або не пізніше п'яти років після припинення її виплати [4]. Але в положеннях цих двох законів ми зіштовхуємося із певними протиріччями. Закон України "Про міліцію" надає право на призначення пенсії у разі втрати годувальника лише сім'ям працівників ОВС, які загинули внаслідок безпосереднього виконання службових обов'язків по охороні громадського порядку та боротьби зі злочинністю, а Закон України "Про пенсійне забезпечення військовослужбовців та осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ" поширює це право і на сім'ї працівників ОВС, які померли у період проходження служби або не пізніше трьох місяців після звільнення з неї чи не пізніше цього строку, але внаслідок поранення, контузії, каліцтва або захворювання, одержаних у період проходження служби. Це право також поширюється і на сім'ї пенсіонерів ОВС, якщо годувальник помер в період одержання пенсії або не пізніше п'яти років після припинення її виплати.

Отже, ми бачимо, що відповідно до вищезазначеного закону, коло суб'єктів, які мають право на отримання пенсії у разі втрати годувальника набагато ширше ніж, те, яке визначене в Законі України "Про міліцію". На наш погляд, це є суттєвим